

Tłumaczenie T.Trzaskowski

Skuteczne strategie nauczania uczniów uzdolnionych – wskazówki dla nauczycieli

Spis treści:

1. Wstęp
2. Wskazówka I: Rozpoznawanie uczniów uzdolnionych intelektualnie
3. Wskazówka II: Odrzucenie obiegowej definicji „normalności”
4. Wskazówka III: Stosowanie nieformalnych sprawdzianów wiedzy
5. Wskazówka IV: Poznanie teorii Piageta i Blooma
6. Wskazówka V: Zaangażowanie rodziców w rozwijanie zdolności dzieci
7. Wskazówka VI: Zbadanie możliwości kształcenia na odległość
8. Wskazówka VII: Nauczanie w trybie przyspieszonym
9. Wskazówka VIII: Wykorzystanie doświadczeń innych nauczycieli
10. Wskazówka IX: Wykorzystanie zasobów zewnętrznych

1. Wstęp

Niniejszy artykuł udostępniony przez Instytut Davidsona na rzecz Rozwoju Talentów prezentuje listę wskazówek, które każdy nauczyciel może wykorzystać w swoich klasach w celu udzielenia wsparcia utalentowanym uczniom i promowania ich osiągnięć w pozytywny sposób. Omówione są w nim również często popełniane przez nauczycieli błędy i wywoływane przez nie skutki, które mogą okazać się szkodliwe dla skutecznego rozwoju uzdolnionych uczniów.

Bycie zwyczajnym nauczycielem w klasie może być zarówno ciekawym, jak i przytłaczającym doświadczeniem. Jest tak wiele programów nauczania do zrealizowania, tak wiele norm do spełnienia i tak wiele rzeczy do nauczenia. Może się więc wydawać, że jesteśmy rozpraszeni w nieskończoną ilość kierunków. Największym zaś wyzwaniem na ogół nie jest nauczanie, lecz zarządzanie zachowaniem uczniów. Bez wątpienia „najtrudniejszymi” uczniami w klasie są zazwyczaj ci, którzy kończą wszystkie zadania w mniej niż pięć minut i wymagają stałego ukierunkowywania. Kiedy zacząłem nauczać, spędziłem dużo czasu na szukaniu odpowiednich metod pracy z takimi uczniami; zauważyłem częstą prawidłowość: ilekroć to ja się dostosowywałem do ich tempa pracy i proponowałem im trudniejsze zadania, problemy zniknęły jak za dotknięciem magicznej różdżki! W ten sposób stałem się pasjonatem wychodzenia naprzeciw potrzebom uzdolnionych uczniów. Uzmysłowiłem sobie, jak dalece wprowadzenie kilku prostych zmian może zmienić całą organizację nauczania w mojej klasie. Mając to na uwadze, podaję tutaj listę sprawdzonych i prawdziwych wskazówek, które, moim zdaniem, są godne polecenia.

2. Wskazówka I: Rozpoznawanie uczniów uzdolnionych intelektualnie

Nie wszyscy uzdolnieni uczniowie zostaną jako tacy rozpoznani w klasie, a sami nie zawsze ujawniają swoje zdolności. W związku z tym ważne jest, aby nie dać się zwieść stereotypom. Uczniowie utalentowani pochodzą ze wszystkich grup etnicznych, są to zarówno chłopcy, jak i dziewczęta, mieszkają zarówno na obszarach miejskich, jak i wiejskich i nie zawsze osiągają najwyższe noty. Uczniowie uzdolnieni intelektualnie wykazują przedwczesną zdolność do myślenia abstrakcyjnego, zdolność do przetwarzania złożonych informacji, bardzo szybko się

uczają, mają tendencję do dogłębnego analizowania tematów, potrzebują stałej dbałości nie tylko o ich sferę intelektualną, ale równie ważną – psychiczną. Uczniowie, którzy wykazują te cechy, uczą się inaczej. Zatem posiadają oni niepowtarzalne jak na swój wiek potrzeby intelektualne na poziomie wręcz akademickim. Szkoła bywa hamulcem w rozwoju dla takich dzieci. Programy nauczania, poziom przekazywanej przez nauczycieli wiedzy są czasem nieadekwatne do możliwości poznawczych tych uczniów. To tak jakbyśmy, będąc uczniem gimnazjum, otrzymali wiadomość od władz okręgu szkolnego, że cofają nas do klasy trzeciej szkoły podstawowej. Jak byśmy się zachowywali, jakie byłyby nasze postępy w nauce, jakie uzyskiwalibyśmy oceny? Albo – z bardziej historycznej perspektywy: co stałoby się, gdybyśmy byli Mozartem i oznajmiono by nam, że musimy zaliczyć lekcje z wychowania muzycznego dla pierwszych klas ze względu na swój wiek. Często takie jest właśnie doświadczenie szkolne utalentowanych dzieci. Niektóre z nich podporządkowują się rygorom szkoły publicznej, by osiągać sukcesy, inne natomiast wolą się buntować. Tak czy inaczej, wprowadzenie kilku prostych zmian do sposobu ich kształcenia może znacznie poprawić jakość ich życia – a może przede wszystkim życia nauczyciela!

3. Wskazówka II: Odrzucenie obiegowej definicji „normalności”

Aby być skutecznym nauczycielem, nieważne czy w pierwszym, czy trzydziestym roku pracy zawodowej – najlepsze co możesz zrobić dla siebie, to zaniechać stosowania obiegowej definicji „normalności”. Ważne jest zapewnienie wszystkim uczniom możliwości rozwoju, biorąc pod uwagę sferę intelektualno-emocjonalną każdego z nich, a nie to, jakimi w danym wieku – zgodnie z podręcznikowym szablonem – powinni odznaczać się predyspozycjami. Nie zaszkodzimy uczniowi, dając mu możliwość wykonania bardziej zaawansowanych zadań. Z badań jednoznacznie wynika, że programy nauczania oparte o rozwój i zdolności uczniów są znacznie bardziej efektywne niż programy uwzględniające ich wiek. Co więcej, badania wskazują, że występowanie uzdolnień wśród uczniów kształtuje się liniowo. Nauczyciel prawdopodobnie napotka uczniów, którzy będą utalentowani, bardzo utalentowani i, być może, przy odrobinie szczęścia, nawet kilku, którzy będą genialni. Strategie, które sprawdzają się w przypadku jednej grupy uczniów uzdolnionych, niekoniecznie sprawdzają się w odniesieniu do wszystkich zdolnych. Nie bójmy się myśleć nieszablonowo. Zadaniem nauczycieli jest pomagać uczniom rozwijać ich umiejętności. Tak jak zawodnicy są dobrzy w sporcie, uzdolnieni uczniowie są dobrzy w myśleniu. Nigdy nie przysłoby nam do głowy powstrzymywać w rozwoju obiecujących sportowców, nie bójmy się więc dawać zachętę naszym „młodym myślicielom”, zapewniając im możliwości osiągnięcia wysokich lotów.

4. Wskazówka III: Stosowanie nieformalnych sprawdzianów wiedzy

Wychodzenie naprzeciw potrzebom uzdolnionych uczniów niekoniecznie musi być czasochłonne. Jednym z najprostszych sposobów pozwalających lepiej zrozumieć, jakiego

rodzaju materiały należy przygotowywać, aby stanowiły odpowiednie wyzwanie dla uczniów uzdolnionych, jest przeprowadzanie stałych, acz nieformalnych sprawdzianów klasowych. Na przykład przed rozpoczęciem każdej jednostki tematycznej można przeprowadzić test z zawartego w niej materiału. Uczniowie, którzy osiągną wynik powyżej 80%, nie powinni być zmuszani do „ponownego” opanowywania znanych im już treści. Wręcz przeciwnie, powinni mieć możliwość podjęcia równoległych wyzwań. Zazwyczaj w takich przypadkach proponuję moim uczniom przeprowadzenie niezależnego projektu badawczego na dany temat, zlecam im zadania o akademickim stopniu trudności lub polecam kurs e-learningowy.

W sekwencyjnie poukładanych obszarach programu nauczania, takich jak matematyka i ortografia, zaleca się przeprowadzanie testu końcowego dla danej klasy już w pierwszym tygodniu szkoły. Uczniom, którzy udzielą co najmniej 80% poprawnych odpowiedzi i których umiejętności potrafimy dokładnie określić, możemy zaoferować program nauczania, dzięki któremu będą mogli rozwijać swoje uzdolnienia. Zaoszczędzimy im w ten sposób całorocznej nudy i frustracji.

Możemy także stosować tzw. oficjalne ocenianie polegające na stosowaniu testów zewnętrznych. Może być ono bardzo pomocne w rozpoznawaniu i rozwijaniu zdolności uczniów, jednak jest często kosztowne, a z roku na rok wydłuża się kolejka uczniów oczekujących na badania testowe. Prowadzenie nieformalnych ocen jest użytecznym i niedrogim narzędziem, które pozwala pozyskać wiele informacji.

5. Wskazówka IV: Poznanie teorii Piageta i Blooma

Istnieje wiele teorii rozwoju i jest prawdopodobne, że nauczyciel natknął się na wiele z nich w trakcie przygotowywania się do pracy zawodowej. Jeśli chodzi o nauczanie dzieci uzdolnionych zaleca się poświęcenie kilku chwil na zapoznanie się z dziełami Jeana Piageta i Benjamina Blooma. Jean Piaget opisuje poszczególne etapy rozwoju dziecka. Według niego zdolni uczniowie są często na etapie „operacji formalnych” w czasie, gdy ich rówieśnicy pozostają jeszcze na etapach „przedoperacyjnym” lub „konkretnych działań”. Kiedy dziecko osiąga zaawansowany etap rozwoju, ma ono już innego rodzaju umiejętności i potrzeby uczenia się. Na tym etapie może być szczególnie przydatna taksonomia Blooma. Uczniowie będący na etapie rozwoju „operacji formalnych” potrzebują doświadczeń edukacyjnych z obszaru „górnej taksonomii” Blooma. Zasadniczo wszystkie zadania powinny oferować uczniom możliwości wykorzystania umiejętności myślenia wyższego rzędu, jak analiza, synteza i ocena – zgodnie z definicją Blooma. Zaleca się skorzystanie z Internetu, aby dowiedzieć się więcej o pracach tych dwóch ważnych teoretyków:

- [Piaget's Stage Theory of Development](http://www.davidsongifted.org/db/Resources_id_14626.aspx) (Teoria etapów rozwoju wg J. Piageta)
- [Bloom's Taxonomy](http://www.davidsongifted.org/db/Articles_id_10470.aspx) (Taksonomia B. Blooma)

6. Wskazówka V: Zaangażowanie rodziców w rozwijanie zdolności dzieci

Rodzice utalentowanych dzieci często aktywnie działają na ich rzecz. Jeśli nie jesteśmy na tę sytuację przygotowani, możemy odczuwać dyskomfort. Dobrą wiadomością jest to, że rodzice ci przeważnie najbardziej pragną być wysłuchani i przekonać się, że nauczyciel myśli o każdym dziecku, dostrzegając jego indywidualność. Ogólnie rzecz biorąc, okazuje się, że chętnie przystają na propozycję współpracy, która mogłaby zaowocować zaspokojeniem potrzeb szkolnych ich dziecka. Jak współpracować z rodzicami, którym zależy na poszerzaniu zdobywanej w szkole wiedzy? Na ogół zaleca się w takich przypadkach sprawdzenie, w jakim stopniu dziecko opanowało materiał z danego przedmiotu, aby w oparciu o wyniki pomóc rodzicom wybrać najlepsze dla niego miejsce do rozpoczęcia dodatkowej nauki. To najbardziej efektywny model współpracy. Większość rodziców rozumie, że nauczyciele nie mają możliwości tworzenia niestandardowych programów nauczania dla każdego ucznia. Elastyczność i chęć myślenia nieszablonowego pomaga w dochodzeniu do wielu rozwiązań, gdzie obie strony wygrywają.

7. Wskazówka VI: Zbadanie możliwości kształcenia na odległość

W ostatnich kilku latach dokonana się prawdziwa eksplozja wariantów wyboru dla rodziców i nauczycieli w tym zakresie. Możliwości uczenia się na odległość niezwykle zwiększyły szanse zaspokajania potrzeb uzdolnionych uczniów. Lekcje online, takie jak matematyka w ramach Programu Edukacyjnego dla Uzdolnionej Młodzieży (Education Program for Gifted Youth), sztuka pisania w Centrum na Rzecz Uczniów Uzdolnionych Uniwersytetu Johnsa Hopkinsa (Center for Talented Youth at the Johns Hopkins University) czy kursy dla liceów i uczelni, w tym wirtualne klasy AP (<http://apcentral.collegeboard.com/apc/Controller.jspf>), stanowią świetną alternatywę dla uczniów, którzy biegle opanowali materiał na poziomie danej klasy. Oczywiście, lekcje te na ogół nie są darmowe, ale istnieją szerokie możliwości pozyskiwania funduszy na ten cel ze źródeł państwowych i prywatnych. Doświadczenie wskazuje, że wielu rodziców jest skłonnych do ich finansowania. Darmowa wyszukiwarka kursów online ([Davidson Gifted Database](#)) pozwala znaleźć zasoby zalecane przez uczniów, rodziców i nauczycieli.

8. Wskazówka VII: Nauczanie w trybie przyspieszonym

Innym rozwiązaniem jest umożliwienie uczniom uczestniczenia w zajęciach zamiast z rówieśnikami – z innymi uczniami, którzy są na tym samym poziomie rozwoju. Jeśli dziewięciolatek jest w stanie wykazać, że jest gotowy do nauki algebry, to dlaczego miałby być zmuszany do nauki matematyki dla czwartej klasy tylko dlatego, że ma dziewięć lat? To samo dotyczy języków, nauk ścisłych i społecznych oraz innych przedmiotów. Wielu nauczycieli o dobrych intencjach martwi się, że uczniom zabraknie materiału do opanowania, jeśli otrzymają dostęp do programów nauczania przeznaczonych dla starszych klas. Za każdym razem warto jednak zadać sobie pytanie, czy komukolwiek i kiedykolwiek naprawdę zabrakło wiedzy lub umiejętności do opanowania. Rzeczywiście, jeśli pozwolimy trzecioklasistce Susie uczyć się z podręcznika matematyki dla klasy piątej w tym roku, to wówczas matematyka dla klasy piątej nie będzie odpowiednim podręcznikiem dla Susie, kiedy już zostanie uczennicą piątej klasy. Będąc w piątej klasie, Susie powinna mieć zatem dostęp do podręcznika matematyki dla siódmej (lub wyższej!) klasy – w zależności od jej potrzeb. Co w tym złego? Susie uczy się w tempie odpowiednim do jej umiejętności i będzie nadal to czynić niezależnie od tego, czy zmusimy ją do przerabiania zadań w zeszytach ćwiczeń dla trzeciej klasy, czy nie. Może jednak lepiej byłoby uwzględnić jej specyficzne potrzeby uczenia się, wykazując nieco elastyczności. W przyszłości Susie może okazać się osobą, która odkryje lekarstwo na raka lub odnajdzie nowy sposób pozyskiwania

alternatywnych źródeł energii bardziej przyjaznych dla naszej planety. Poza tym uważa się, że ŻADEN uczeń nie powinien być ograniczany w możliwościach ze względu na wiek, rasę lub jakikolwiek inny czynnik, który jest poza jego kontrolą. Edukacja powinna polegać na stwarzaniu wszystkim uczniom, w tym uzdolnionym, odpowiednich warunków do nauki. Jeśli mamy w klasie ucznia, który jest w stanie przyswajać treści programowe z zakresu piątej klasy, należy podjąć współpracę z nauczycielami tej klasy. Są do dyspozycji wspaniałe narzędzia, jak „Iowa Acceleration Scale”⁷, które mogą pomóc ustalić, czy uczeń powinien wyprzedzać w nauce swoich rówieśników o jedną – dwie jednostki tematyczne, czy też powinien być w ogóle przesunięty do klasy wyższej.

Nauczyciele często boją się spróbować przyspieszyć tok nauki ucznia, gdyż są zaniepokojeni poziomem jego dojrzałości społecznej. Badania wielokrotnie wykazały, że przyspieszenie nauki jest skuteczne z wielu powodów, i że dojrzałość społeczna rzadko jest problemem. Dowiodły również, że wiek społeczny jest skorelowany z wiekiem psychicznym – nie zaś wiekiem biologicznym. Zatem z przyspieszonego toku nauki wynikają korzyści nie tylko w obszarze kształcenia, ale i wychowania.

To samo dotyczy uczniów szkoły średniej. Jeżeli uczeń jest gotowy do nauki na poziomie uczelni, to należy zachęcać go do czytania podręczników akademickich lub zasugerować mu rozważenie przystąpienia do programu wczesnego przyjęcia na studia. Oczywiście, aby wprawić się w przyswajaniu trudniejszego materiału, uczeń może na początku potrzebować wsparcia: korepetycji, wskazówek, jak organizować sobie pracę. Uzdolnieni uczniowie uczą się jednak bardzo szybko i z doświadczenia wiadomo, że zasadniczo takie formy wsparcia stają się zbyteczne po upływie odpowiedniego okresu dostosowawczego.

9. Wskazówka VIII: Wykorzystanie doświadczeń innych nauczycieli

Poniżej opisujemy błędy w pracy z uzdolnionymi uczniami, które zdarzają się wielu nauczycielom pomimo ich dobrych intencji. Popelnianie ich jest naturalne, choć nauczyciele woleliby ich zapewne uniknąć i nieraz żałują, że nie znalazł się ktoś, kto by im je zawczasu uświadomił.

Błąd Numer Jeden: Wyznaczanie utalentowanych uczniów do udzielania korepetycji uczniom słabszym.

Dzieci uzdolnione myślą i uczą się inaczej niż inni uczniowie. Powierzenie im roli opiekunów innych dzieci może być frustrującym doświadczeniem dla wszystkich zaangażowanych stron. Należy o tym również pamiętać przy łączeniu uczniów w grupy i zespoły projektowe. Stawianie najsilniejszych uczniów w jednym szeregu z uczniami, którzy mają trudności, może być bolesnym doświadczeniem dla każdego z nich. Wyobraźmy sobie, że stworzyliśmy zespół kolarski w składzie: Lance Armstrong oraz osoby, które dopiero co nauczyły się jeździć na rowerach lub nadal muszą korzystać z trzeciego kółka w celu zachowania równowagi. Jest mało prawdopodobne, że wszyscy w tej grupie będą mieli pozytywne doświadczenia.

Błąd Numer Dwa: Dawanie uzdolnionym uczniom więcej pracy, jeżeli kończą zadania wcześniej niż pozostali.

To powszechnie stosowana praktyka. Mylne jest przekonanie, że skoro uczeń pracuje szybko i efektywnie, to zadanie jest dla niego zbyt łatwe. Przyjrzyjmy się ponownie naszemu

---

⁷ „Iowa Acceleration Scale” to podręcznik adresowany do nauczycieli, rodziców, doradców. Zawiera m.in. wskaźniki ilościowe i jakościowe pozwalające obiektywnie ocenić możliwości oraz predyspozycje mentalne i osobowościowe uczniów. Ponadto znaleźć w nim można sugestie dotyczące istotności głównych elementów oceny, dokumentację dotyczącą mocnych stron i zainteresowań ucznia, skalę numeryczną, która ułatwia podejmowanie decyzji na temat kierunków i tempa dalszej edukacji, a także normy porównawcze uzyskane na podstawie danych o uczniach, którzy ukończyli edukację w trybie przyspieszonym.

rowerzyście. Czy chcielibyśmy, aby rowerzysta, który ukończył wyścig na pierwszym miejscu kontynuował jazdę na rowerze stacjonarnym tak długo, aż wszyscy pozostali rowerzyści zakończą wyścig? Mam nadzieję, że nie! Co by było, gdyby rowerzysta ten miał możliwość uczestniczenia w wyścigach na trudniejszej trasie lub gdyby dano mu sposobność do rozwijania swoich talentów w pokrewnych dziedzinach – czy jego czas nie byłby w ten sposób lepiej wykorzystany?

Błąd Numer Trzy: Pozwalanie uzdolnionym uczniom na szybsze realizowanie programu pod warunkiem, że perfekcyjnie opanują już omówiony materiał.

Należy pamiętać, że uzdolnieni uczniowie myślą i uczą się w inny sposób niż pozostali i mogą się buntować. Nikt – ani dorośli, ani dzieci, a zwłaszcza uzdolnione dzieci – nie lubi się nudzić! Uczniowie ci, dzięki swoim zdolnościom do rozumowania, celowo wolą nie robić czegoś tylko dlatego, że „muszą” to wykonać, szczególnie, jeśli wydaje się im to bezcelowe. Wolą spędzać czas na rozmyślaniu i czytaniu niż wypełnianiu zeszytów ćwiczeń, w których zadania są dla nich zbyt łatwe. Jeśli jesteśmy naprawdę zainteresowani tym, co najlepsze dla naszych uczniów, koniecznie koncentrujemy się na ich mocnych stronach, a nie na wadach. Zaoferujmy im możliwości kształcenia, które są zgodne z ich umiejętnościami – pomóżmy im kroczyć naprzód. W zależności od tego, ile mają lat i jak długo kształcą się w systemie edukacji, może upłynąć trochę czasu, zanim zaczną nam ufać. Nie dziwny się więc, jeśli cudowna zmiana nie następuje z dnia na dzień. Bądźmy konsekwentni i pozytywnie nastawieni; pamiętajmy, że możemy być pierwszym nauczycielem, który zaoferował im możliwość prawdziwej nauki zamiast bezmyślnego powtarzania, i mogą jeszcze nie wiedzieć, jak odbierać nasze reakcje. Nie dajmy się wciągnąć w pułapkę, mówiąc: „A widzisz, mówiłem ci, że nie jest utalentowanym uczniem, dałem mu jedno trudne zadanie i poległ na nim.” Uczniowie utalentowani często mogą być zdezorganizowani w osiąganiu sukcesów. Dajmy im czas na dojrzewanie w bezpiecznym środowisku.

10. Wskazówka IX: Wykorzystanie zasobów zewnętrznych⁸

W artykule tym podano wiele przydatnych informacji. Najlepszą wiadomością jest to, że rodzice i nauczyciel nie są pozostawieni sami sobie we wspieraniu uczniów zdolnych i rozwijaniu ich potencjału. Istnieje szereg krajowych organizacji w USA działających na rzecz uzdolnionej młodzieży; jest wielu specjalistów, którzy ją wspierają. Trzy najbardziej znane organizacje to [National Association for Gifted Children](#) (Narodowe Stowarzyszenie na rzecz Dzieci Uzdolnionych), [Belin – Blank Center for Gifted Education and Talent Development](#) (Centrum Kształcenia Dzieci Uzdolnionych i Rozwijania Talentów Belina-Blanka) oraz [Davidson Institute for Talent Development](#) (Instytut Davidsona na rzecz Rozwoju Talentów). Przede wszystkim zaleca się uzyskanie darmowego członkostwa w Gildii Edukatorów Instytutu Davidsona (Davidson Institute's Educator's Guild). Użytkownicy mają dostęp do prywatnych elektronicznych forów dyskusyjnych i tablic ogłoszeń, służących wymianom pomysłów, lokalizacji zasobów i omawianiu problemów z nauczycielami z całego kraju. Ponadto mogą zwracać się do zespołu specjalistów Instytutu Davidsona w celu uzyskania indywidualnej pomocy w identyfikacji, ocenianiu, badaniu możliwości edukacyjnych uczniów uzdolnionych oraz tworzeniu dla nich indywidualnych planów edukacyjnych. Aby uzyskać fachowe odpowiedzi na pytania – całkowicie za darmo – wystarczy jedynie zadzwonić. Instytut Davidson zapewnia też bezpłatne usługi uczestnikom programu Młodych Naukowców Davidsona (Davidson Young Scholars) i ich rodzicom. Oprócz organizacji krajowych można też zbadać oferty organizacji na szczeblu stanowym i

⁸ Artykuł stanowi tłumaczenie i adaptację tekstu opracowanego przez Davidson Institute for Talent Development – organizację działającą w USA na rzecz dzieci uzdolnionych. Prezentowane w tym rozdziale możliwości uzyskania wsparcia w kształceniu uczniów zdolnych odnoszą się do realiów amerykańskich.

lokalnym, które koncentrują się na zaspokajaniu potrzeb utalentowanych dzieci. Aby być skutecznym nauczycielem uzdolnionych uczniów, nie trzeba przewracać świata do góry nogami – wystarczy być bardziej elastycznym, posiadać wiedzę i być skłonny do próbowania nowych rzeczy. Zdolni uczniowie nie mogą sami o siebie walczyć. Należy życzyć powodzenia wszystkim nauczycielom rozpoczynającym ekscytującą przygodę w nauczaniu mającą niekiedy decydujący wpływ na przyszłość różnorodnie uzdolnionych uczniów!

Opracowanie: Davidson Institute for Talent Development Tłumaczenie na język polski i adaptacja tekstu: Tadeusz Trzaskowski Link do wersji oryginalnej:

http://www.davidsongifted.org/db/Articles_id_10075.aspx

Reprinted with the permission of the Davidson Institute for Talent Development, which does not imply or constitute endorsement. The Davidson Institute for Talent Development is a 501(c)3 nonprofit operating foundation founded in 1999 to support profoundly intelligent young people. For more information on the Davidson Institute, please visit www.DavidsonGifted.org.

Przedruk za zgodą Instytutu Davidsona na rzecz Rozwoju Talentów (Davidson Institute for Talent Development), co nie oznacza ani nie stanowi poparcia dla działań tego podmiotu. Instytut Davidsona Na Rzecz Rozwoju Talentów jest działającą fundacją non-profit, objętą amerykańską klauzulą podatkową 501(c)3, założoną w 1999 roku w celu wspierania szczególnie inteligentnych młodych ludzi. Więcej informacji na temat Davidson Institute na stronie www.DavidsonGifted.org.